

čejně jednatelem nebo agenty a dělí se podle svého působíště na agenty místní a agenty přespolní (cestující).

Poměry o-ch e-ch ve vlastním výše uvedeném slova smyslu k principálovi řídí se podle předpisů, platných pro obchodní pomocníky (viz Obchodní pomocníci). V poměru k zákazníkům vystupují obyčejně jen jako zprostředkovatelé; objednávky jimi opatřené jsou tedy ofertami zákazníkům a principál vyhrazuje si právo objednávku přijmouti nebo odmítnouti; může jim však býti též udělena plná moc k uzavírání obchodů a pak jsou obchodními plnomocníky. Podle zákona vztahuje se pak jejich plná moc na všechny obchody a právní jednání, jež jsou obyčejně spojena s prováděním obchodů toho druhu, k nimž je principál ustanovil; jsou zejména též oprávněni k inkasování cen z prodejů jimi uzavřených a k povolování přiměřených lhůt ku splacení těchto cen, na Slovensku pak k inkasování principálových pohledávek v úbec; potřebovali by však zvláštní plné moci k převzetí směnečných závazků, přijímání zápůjček a k vedení sporů za principála (čl. 47 a 49 obch. zák. a §§ 43 a 45 slov. zák. obch.). Zákonný rozsah plné moci obchodních cestujících může principál obmeziti nebo rozšířiti, musí však se to státi způsobem třetím osobám patrným (na př. poznámkami na fakturách).

Podle živnostenského řádu musí býti obchodní cestující opatřeni úřední legitimací. Zásadně směji vyhledávati objednávky jen u osob, v jichž podnicích se zboží nabízené upotřebuje, při čemž směji sebou bráti jen vzorky, nikoli zboží na prodej, vyjímaje, že by vyhledávali zakázky na trhu. Tuzemští výrobci hodin, zlatého a stříbrného zboží, velkoobchodníci těmito předměty a obchodníci klenoty a drahými kameny směji sebou bráti i zboží, když prodej podle vzorků je vyloučen, a s tím dalším obmezením, že zboží směji nabízet jenom oprávněným překupníkům. Vyhledávati zakázky u jiných osob než shora uvedených v místě závodu principálova nebo mimo toto místo, je o-ím c-m bezpodmínečně zakázáno, pokud jde o zboží osadnické, kořenné a materiální; stran jiného zboží je jim to dovoleno mimo místo závodu principálova, ale jen na zvláštní písemné vyzvání, které musí býti adresováno majiteli podniku a musí zníti na určitý druh zboží. Výminky od požadavku zvláštního

písemného vyzvání mohou býti stanoveny nařízením. Šrov. § 59, 59 a, 59 b českého živn. ř. a 74—76 slov. živn. ř., dále pro země české nař. min. obchodu z 27. XII. 1902, č. 242 ř. ž., pro Slovensko poněkud odchylné nař. z 26. V. 1925, č. 110 Sb.

Literatura.

Randa: „Handelsrecht“, sv. I., str. 212 a násl.; Wenig: „Příručka obchodního práva“, II. vyd., seš. 3., str. 158; Staub-Pisko: „Kommentar zum a. d. Handelsgesetzbuch“, sv. I., str. 182 a násl.; Wieland: „Handelsrecht“, str. 376 a násl.; Heller: „Österr. Gewerberecht“, str. 478 sqq.

Arnošt Wenig.

Cikáni

viz Potulní cikáni.

Církev

viz pod heslem příslušné církve.

Církevní právo

viz Právo církevní.

Cizinci

(cizozemci) jsou oni, kdož zdržují se na území našeho státu, n e m a j í však československého občanství státního. Příslušník cizího státu nemůže být zároveň příslušníkem republiky Československé (§ 4 úst. list.). Pro obor práva soukromého obsahuje všeobecný zákoník občanský (§§ 4, 33 až 38) příslušnou úpravu právního postavení c-ů, kdežto pro právo trestní dána jest podobná podrobná úprava v zákoně trestním (§§ 37—43). Pro obor práva ústavního a správního takových podrobných ustanovení n e n í. Hlava V. naší ústavní listiny jest sice nadepsána: „Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské“, než z tohoto nadpisu nedá se odvozovati, že by všechna práva v hlavě oné zaručená byla obmezena jen na zdejší občany státní. Slovo „občanské“ není totožné se slovem „státo-občanské“, nýbrž volilo se na místě výrazu „poddaný“. Základní práva občanská, uvedená v hlavě V. úst. list., jako svoboda osobní a majetková, volnost stěhování, volné nabývání nemovitostí a svobodná volha povolání, ochrana vlastnictví soukromého, svoboda domovní, svoboda tisku, právo spolkové a shromažďovací, ochrana tajemství listovního, svoboda učení a svě-

domí i volnost projevu mínění, přiznávají se cizím státním občanům, usedlým na území našeho státu, stejně jako státním občanům československým. Jen někdy v některém zákoně speciálním najde se výjimka, jako když zakázalo se, že členové poslední panující dynastie nesmějí nabývat práva domovského na území republiky (zák. č. 236/1920 Sb.). Jinak praví ústavní listina (§ 106), že všichni obyvatelé republiky požívají v stejných mezích jako státní občané na území republiky plné ochrany svého života a své svobody, nehledíc k tomu, jakého jsou původu, státní příslušnosti, jazyka, rasy nebo náboženství. Úchytky od této zásady jsou přípustny jen, pokud právo mezinárodní tak dovoluje. Tím i pro obor práva veřejného jest jasné řečeno, že i před úřady veřejné správy mají c. stejný nárok na právní ochranu jako tuzemci, mohou užívatí stejně všech přípustných prostředků právních i staví se také co do práv veřejných tuzemcům zcela na roveň, pokud zákony státní by neobsahovaly výjimky z tohoto zásadního pravidla, jakož i za podmínek reciprocity, t. j. pokud mateřský stát c-ův nechová se zase k našim občanům státním hůře, než ke svým vlastním, kdež by pak bylo možno nastoupiti opatřením odvetným (mezinárodní retorse jakožto prostředek mezinárodním právem dovolené svépomoci). Ze zásady uznané rovnoprávnosti c-ů s tuzemci stanoveny jsou všeobecné a nejdůležitější výjimky v tom směru, že c. nemají nároku na udělení právních v užším smyslu, t. j. takových práv, která zaručují občanům účast na výkonu státní moci a tvoření státní vůle nebo podíl na veřejné správě uvnitř státu (samospráva). Tak cizinec nemá ani hlasovacího práva ani volitelnosti do sněmovny poslanecké a senátu, do zastupitelstva zemského, okresního, obecního. Mezi útvary samosprávy zájmové bývali c. zvláště vylučováni z pasivních volebních práv do obchodních komor; mohou sice voliti, nemají však volitelnosti (zák. č. 85/1868 ř. z.). Jedině československý občan státní může být jmenován čestným občanem v obci (zák. č. 7/1864 z. z., § 9). Jedině náš státní občan může být přísedícím nejvyšších tribunálů práva veřejného, jako soudu ústavního a volebního. Do státní služby přijímají se pouze tuzemci, jak nařizuje služební pragmatika (zák. č. 15/1914 ř. z., § 1). Totéž platí o úřednících obecních a okres-

ních (zák. č. 443 a 444/1919 Sb.). Požadavek zdejšího státního občanství platí i pro úřady církevní a pro učitelství na školách národních (zák. č. 473/1919 Sb.). Jen zdejší státní občan může se státi notářem nebo vykonávati advokacii. Pozbude-li žena, vykonávající advokacii, sňatkem s c-em našeho občanství státního, může jí ministr spravedlnosti po slyšení advokátní komory povolit, aby advokacii dále vykonávala (zák. č. 40/1922 Sb.). Na československé občanství státní vázáno je provozování lékárny a povolání lékařské, s výjimkou v určitých případech podle zák. č. 419/1919 Sb. Pro živnosti všeobecně určuje živnostenský řád (§ 8), že c., prokáží-li formálnou reciprocitu se strany státu, k němuž náležejí, jsou na roveň postaveni tuzemcům co do nastoupení a provozování živnosti. Kdyby reciprocitu nemohli prokázati, potřebují povolení zemského úřadu politického (a to, i když by šlo o živnost, kterou jinak nastoupiti lze na základě pouhého ohlášení). Podomní obchod může provozovati jen náš státní občan (§ 2 zák. č. 87/26 Sb.). O cizozemských obchodních cestujících jedná § 59 e živn. ř. Podle práva tiskového cizinec nemůže býti zodpovědným redaktorem tiskopisu periodického (zák. č. 142-1868 ř. z., § 12), podle práva spolkového nemůže být členem spolku politického (zák. č. 134/1867 ř. z., § 30), podle práva shromažďovacího nemůže být podnikatelem, pořadatelem nebo řidičem shromáždění, kde se má jednati o záležitostech veřejných (zák. č. 135/1867 ř. z., § 8). Otázku, zda c., kteří jazykově náležejí k některé naší národnostní menšině, požívají mají také menšinových výhod našeho jazykového zákona o dvojjazyčnosti úřadů, jest ve smyslu § 2 jaz. zák. zodpověděti kladně, neboť jsou „příslušníky jazyka této menšiny“ podle § 2 jaz. zák. Takové jest i stanovisko nejvyššího správního soudu (Boh. 966, 1968, 4706, 4908). Nemajíce toho zájmu na životě státním, jako tuzemci, jsou c. zbavováni povinností, konati státu určité osobní služby: tak nemají povinnosti zasedat v soudnictví trestním jako porotci, ani nedoléhá na ně všeobecná povinnost branná; od jiných břemen vojenských (ubytování, přípravek, rekvizice vozidel) nejsou však osvobozeni. Rovněž nejsou osvobozeni od povinností, konati obci služby ruční nebo potahy a motorovými vozidly (zák. č. 329/1921 Sb., § 39). Dále stejně pro ně platí všeobecná povinnost školní, břemena pojišťo-

vání sociálněpolitického, jakož i podrobení jsou všeobecným povinností daňovým, pokud státní smlouvy mezinárodní neobsahují zvláštních úmluv za účelem jak předejiti dvojímu zdaňování. Nároku na zaplacení chudinské c. nemají, neboť jim schází domovské právo v některé obci.

Každý cizí státní občan, jehož pobyt na našem území státním jest z důvodů veřejného řádu nebo bezpečnosti nepřijatelným, může být ze všeho z území státního vyloučen či vypovězen, a to bez ohledu na to, zda bylo proti němu zavedeno nějaké řízení trestní (zák. o policejním postřku 88/71 ř. z.; viz heslo: Policejní vyhoštění). Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platí o cizích celkem obdobné dřívější předpisy uherské; pro usazování se cizinců v zemi žádají se podmínky přísnější, jako zachovalost, dostatek majetkových prostředků a přihlašovací povinnost v obci (zák. čl. XXII-1886 uh., zák. čl. V/1903 uh. o vypovídacím právu cizinců, zák. čl. VI/1903 uh., zák. čl. II-1909 uh.). O připuštění cizinců podniků a akciových společností, které mají sídlo mimo obvod československého státu, k provozování obchodů v oblasti republiky platí zvláštní předpisy (nař. č. 127/1865 ř. z., zák. čl. XXXVII/1875 uh., zák. čl. XXXVI/1876 uh., zák. č. 12/1920 Sb., nař. č. 532/1920 Sb.).

Literatura.

Weyr: „Soustava československého práva státního“, II. vyd., 1924, s. 412; Pražák: „Rakouské právo ústavní“, II. vyd., 1902, III., § 173; Ulbrich: „Österr. Staatsrecht“, 1909, § 74; Frisch: „Fremdenrecht“ 1911. Spiegel: Zur Lehre vom Fremdenrecht, 1910.

František Vavřínek.

Cizinecké právo.

I. Cizinci v minulosti. — II. Moderní právo cizinecké. 1. Všeobecné zásady. 2. Cizinci jako subjekty t. zv. práv lidských a občanských. 3. Cizí majetek na státním území. 4. Ochrana cizinců. —

Zkratky: c. p. = cizinecké právo. p. mezin. = právo mezinárodní.

I. Cizinci v minulosti. Lze tu jen naznačiti vývojové směrnice a uvésti nejdůležitější fakta i právní instituty; toho je však nezbytně třeba, abychom mohli zhodnotiti právní představy a instituce současné. Základní linie vývojová je úplně jasná: jde od úplné bezprávnosti cizincovy k jeho právní subjektivitě v omezeném rozsahu, čím dále však větším, až k jeho rovnosti

s tuzemcem v právu soukromém a některých oborech práva veřejného. Ve starověku byl cizinec zásadně bezprávným; nebyl uznán právním subjektem, neměl práva ani právních závazků; byl „nepřítelem“, proto bez právní ochrany. Stát byl jen pro příslušníky. Opuštění státu znamenalo vzdání se právní ochrany; exil rovnal se vydání osoby mimo zákon a na pospas komukoliv. Tam, kde státní zřízení bylo ovládáno jen představami náboženskými, opuštění státu znamenalo opuštění boha a styk s cizinci považován za nečistý; tam se cizincům vedlo nejhůře. Stačí srovnati toto východisko vývoje s jeho dosavadním koncem, abychom se přesvědčili o postupujícím pokroku v dějinách lidstva. Rozumí se, že ani ve starověku nebyli všichni cizinci pronásledováni; mnozí byli respektováni a požívali pohostinství u všech předních národů, zejména Řeků a Římanů (je zajímavé, že náš název „host“ pochází od římského hostis = nepřítel). Již tehdy obchodní styky v některých státech ulehčovaly postavení cizinců a byl rozdíl mezi cizinci ze států spřátelených a cizinci ze států nepřátelských. Došlo tu a tam i ke smlouvám politickým a obchodním mezi státy, ale smlouvy etablisační (o usazování cizinců, Niederlassungsverträge) zůstaly starověku úplně neznámé. Mezi státy řeckými, které tvořily užší společenství, byly přirozeně styky intenzivnější a proto již zde utvořena byla jakási právní základna pro ochranu cizinců; byly uzavírány smlouvy o asyly, isopolitii (cośi jako naše naturalisace) a dokonce uvedeny v život zvláštní veřejné orgány (proxenoi) pro ochranu cizinců. Také u Římanů došlo se časem od naprosté bezprávnosti cizinců k zárodkům ochrany, jak o tom svědčí římské hospitium, později dokonce hospitium publicum, t. zv. ius gentium, zvláštní instituce pro peregriny a různé klausule stran ochrany cizinců ve smlouvách s cizími státy uzavíraných. Za mezník ve vývoji pokládá se zákon Caracallův z r. 212, jímž všem svobodným obyvatelům říše římské udělena byla občanská práva.

Myšlenka bezprávnosti cizinců udržuje se v právu územních svazů evropských dosti dlouho ve středověku, ale je postupně zatlačována koncepcí, podle níž cizinec je sice subjektem práva, ale zásadně v horší právní pozici než tuzemec. To vedlo k výjimečným předpisům o cizincích, kteří na rozdíl od příslušníků obce, kmene, země